

УДК 37.016:62-027.233(045)

THE ROLE OF THE SUCCESS SITUATION IN ENSURING A COMFORTABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN TECHNOLOGY CLASSES**РОЛЬ СИТУАЦІЇ УСПІХУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОМФОРТНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ****Verbets T.M. / Бербец Т.М.***s.p.s. as prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-9334-7112

*Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,**Uman, Sadova, 2, 20300**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,**Умань, Садова, 2, 20300***Kozhevnikov R.P. / Кожевніков Р.П.***Teacher of labor training and technology / вчитель трудового навчання і технології**Uman Lyceum №3 of the Uman City Council of the Cherkasy Region,**Uman, Drahomanova, 26, 20302**Уманський ліцей №3 Уманської міської ради Черкаської області,**Умань, Драгоманова, 26, 20302*

Анотація. У статті визначено сутність та значення сприятливого мікроклімату на уроках технологій для забезпечення якісного навчання учнів закладах загальної середньої світи, схарактеризовано психологічну складову сприятливого мікроклімату під час освітнього процесу. Також описано ефективність організаційних форм, педагогічних прийомів та засобів організації навчально-виховного процесу та дидактичних вимог, що впливають на сприятливу атмосферу навчального середовища в закладі загальної середньої освіти.

Ключові слова: успіх, ситуація успіху, уроки технологій, мікроклімат, освітнє середовище.

Вступ.

Реформи в системі освіти України сприяють значним змінам у педагогічній теорії та практиці. У сучасній школі важливий акцент робиться на необхідності створення сприятливих умов для самореалізації та подальшого самовдосконалення особистості кожного учня, максимальному розкритті та розвитку її потенціалу.

Нова українська школа – це модель суспільства, в центр якої необхідно поставити особистість учня, яку заклад освіти протягом навчання, повинен зробити успішною. Задекларована модель освіти ХХІ століття – освіта для стійкого розвитку, методологічним підґрунтям для якої слугує філософія людиноцентризму й екзистенціалізму – спрямована на формування духовно розвиненої, креативної особистості з високою гуманітарною культурою, гуманістичним світоглядом, моральними цінностями і творчим мисленням, багатою мовною картиною світу, активною громадянською позицією.

Проблема дослідження середовища визначається вітчизняними і зарубіжними вченими як одна з найважливіших ключових педагогічних проблем. Аналіз науково-педагогічної літератури, свідчить про інтерес до проблеми, пов'язаної з формуванням, розвитком і становленням сприятливого

мікроклімату в колективі, пов'язані з гуманізацією середовища (Ш. Амонашвілі, І. Песталоцці, Я. Корчак, В. Сухомлинський), інтеграцією впливу соціального середовища на розвиток особистості (Л. Буева, С. Моложавий, С. Шацький), створенням комфортного середовища (О. Воробйова, Т. Лошакова). Вплив сприятливого мікроклімату на актуалізацію творчого потенціалу особистості безпосередньо створенням педагогічного середовища розглядали А. Анохін, Ю. Бродський, А. Гельмонт, О. Матеюк, О. Малінк, В. Калошин, В. Семенов та ін.

Основний текст.

Створюючи для особистості сприятливий мікроклімау як підґрунтя формування індивідуальності, суспільство збагачується і зміцнюється, відкриває широку перспективу з метою свого розвитку. Зміна соціальної ситуації, суспільної свідомості, ціннісних орієнтацій зумовлює пошук нових підходів, пов'язаних не тільки з удосконаленням освіти з урахуванням попереднього досвіду, але й зі створенням сприятливого середовища.

Сприятливе навчально середовище в закладі освіти не може бути раз і назавжди організованим. В умовах навчально-трудоного процесу в шкільних майстернях ефективність сприятливого мікроклімату виявляється у високому рівні мотивації всіх суб'єктів, у академічних успіхах учнів, у високих показниках різних інтелектуальних змагань, у науково-дослідній діяльності та ін.

Аналіз наукової літератури дає можливість розглядати середовище як складну динамічну систему, здатну змінюватися, перебудовуватися в залежності від соціально-педагогічних умов, впливати на актуалізацію творчого потенціалу особистості. Саме тому являється актуальним і доцільним створювати сприятливе середовище для всіх суб'єктів педагогічного процесу.

Під середовищем розуміють все те, що оточує людину від народження до кінця життя, починаючи з сім'ї, ближнього оточення і закінчуючи середовищем соціальним, у якому вона народжується, і яке створює умови для її розвитку, соціалізації та формування як особистості. Ґрунтуючись на такому розумінні поняття «середовище», ми розглядаємо й соціальне середовище як сутність суспільних, матеріальних і духовних умов, факторів, відносин тощо, в яких існує особистість, які її оточують і роблять той чи інший вплив на її свідомість, поведінку і діяльність.

Дефініція «успіх» (з психологічної точки зору) – це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого прагнула особистість у своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, надіями, або перевершив їх. На базі цього відчуття формуються нові, більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки, самоповаги [2].

Ми схиляємося до думки що поняття «успіх» (з педагогічної точки зору) – це таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, при яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому [2].

Ми погоджуємося з думкою, що ситуація – це не лише поєднання умов, що забезпечують успіх, а й власне сам успіх – результат такої ситуації.

Організувати ситуацію успіху має вчитель, а переживання успіху є дещо суб'єктивне, певною мірою сховане від погляду зі сторони [5].

Тонкий знавець дитячої психології, В.О. Сухомлинський стверджував, що успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися... [7]

Ми переконані, що головна мета діяльності вчителя полягає в тому, щоб створити кожному вихованцю ситуацію успіху, дати можливість відчути радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Отже, ситуація успіху – це цілеспрямований, спеціально організований комплекс умов, який створюється вчителем, що дозволяє учневі досягти значних результатів у діяльності, які супроводжуються позитивними емоційними, психологічними переживаннями і сприймається ним як особистісне та соціально значуще досягнення.

Педагогічною практикою доведено, що якісне навчання повинно бути успішним. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил (мотивів) учня, що породжує енергію для подолання труднощів, підвищує бажання навчатися.

Реалізацію творчого потенціалу особистості в процесі вивчення технологій доцільно проводити через створення різноманітного і багатофункціонального навчально-трудового середовища. Ефективність і стабільність такого середовища підвищуються, якщо воно утворює єдиний інтегративний простір, що складається з різних мікросередовищ упродовж тривалого періоду.

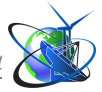
У сприятливому мікрокліматі в суб'єктів педагогічного процесу формується готовність до особистісного самовдосконалення, забезпечується реалізація співтворчості в межах гуманістичної парадигми.

Діяльність учителів і учнів, їхнє спілкування представлені як різні способи обміну між взаємодіючими. При цьому спілкування виступає не тільки як атрибут або необхідний бік діяльності, але і як спосіб реалізації потреб тих, що взаємодіють. Спілкування сприяє розумінню і гармонізації себе, самоорганізації, самоствердженню, розумінню інших, вимагає співробітництва як способу організації спільної діяльності вчителів і учнів, як особливої характеристики їхніх відносин, і як форми взаємодії, і як принципу життєдіяльності освітньої системи.

Ефективно організоване спілкування допомагає створити систему міжособистісних комунікацій, встановити гармонійні взаємини, тобто уміння погоджувати своє життя з іншими на підставі довіри й обопільної відповідальності. Гармонійних взаємин можна досягти, виконуючи шість етапів: взаємне притягання – актуалізація ідентифікація; позитивна оцінка – посилення ідентифікації; упевненість – актуалізація відокремлення; чекання – посилення відокремлення; розчарування – зародження відчуження; поріг – посилення відчуження.

Формування сприятливого навчально-трудового середовища забезпечується створенням успіху суб'єктів педагогічного процесу в ході взаємодії, оскільки:

- успіх є визначальним у структурі мотиваційної і емоційної сфер;
- успіх є стимулом для продуктивної навчально-пізнавальної і

комунікативної діяльності;

- успіх приносить задоволення від навчально-трудової діяльності та спілкування;
- ситуації успіху сприяють розвитку особистості;
- успіх є характерною ознакою гармонійності взаємовідносин суб'єктів педагогічного процесу.

Обов'язковою умовою створення ситуації успіху є атмосфера доброзичливості, що характеризується зняттям страху, високою мотивацією, авансуванням, персональною винятковістю, позитивною оцінкою.

Слід також зазначити, що психологічний мікроклімат розглядається як змістовний складник сприятливого навчально-трудового середовища. Психологи і педагоги поняття «мікроклімат» розглядають з позиції внутрішньої задоволеності людини від взаємодії з навколишньою дійсністю, що виражається в її діях, реакціях, переживаннях. Оскільки мікроклімат визначає ступінь задоволеності своєю життєдіяльністю, то природно від цього залежать емоційний стан, організаційна згуртованість, груповий настрій, рівень міжособистісних відносин, психологічна сумісність членів групи, що врешті-решт сприяє продуктивній спільній діяльності, реалізації потенціалу особистості.

Необхідно зазначити, що важливими чинниками, які впливають на психологічну атмосферу в колективі, є навколишнє середовище, люди, художнє оформлення навчального закладу, організаційна культура, корпоративна й матеріальна база.

Р. Кричевський вважав, що психологічний клімат виступає основою при створенні сприятливого психологічного клімату в колективі, встановленні позитивних міжособистісних відносин, підкреслюючи при цьому важливість людського чинника [6].

Р. Шакуров, вивчаючи творчий характер психологічного клімату, визначав провідну його роль у процесі формування особистості, задоволеності своєю працею [1].

Ефективність створення ситуації успіху залежить також від форми організації навчання. Для створення ситуації успіху при організації індивідуальної роботи учитель допомагає дитині подолати невпевненість у своїх силах, переконує в її можливостях, тактовно допомагає вирішити проблему, яка виникла. Тут доречно використовувати такі фрази: «Тільки ти зможеш...», «Швидше б побачити твій результат...», «Як гарно в тебе виходить» тощо. Такий індивідуальний підхід до дитини допомагає їй зростати успішною і переконує, що в житті можна досягти успіху, доклавши певних зусиль.

Впевненіше школяр почуває себе при роботі в парах (учень-учень, учень-вчитель), оскільки відчувається підтримка товариша. У цьому випадку учень одержує можливість негайно довідатись від учителя про допущені помилки і відразу усунути їх самостійно або з його допомогою. Парна робота створює сприятливі умови для вчителя в одержанні зворотної інформації про перебіг засвоєння матеріалу учнем з метою ліквідації помилок. Недолік парного

навчання: обмеженість можливостей на уроці в умовах великої кількості учнів.

Ефективнішою є групова форма роботи, яка має такі риси:

- співробітництво – МИ так само важливо, як і Я!
- я можу досягти своєї мети, коли ТИ досягаєш своєї;
- груповий успіх залежить від успіху та зусиль усіх членів;
- ми розраховуємо один на одного [3].

Групова навчально-трудова діяльність допомагає учням більше спілкуватися та працювати в команді. Діяльність групи потребує об'єднання зусиль всього колективу, розділення праці; в процесі діяльності між членами колективу утворюється відношення взаємності, відповідальності і залежності; контроль та оцінка колективної роботи частково або повністю здійснюються самими членами колективу.

Зазначене вище свідчить, що широке впровадження групової роботи позитивно сприяє створенню ситуації успіху для кожного учня. Шкільна практика показує, що в тих класах, де застосовується групова навчальна діяльність, слабкі учні збагачуються новою інформацією та практичними навичками, мають можливість своєчасно отримувати додаткове пояснення незрозумілих питань та технологічних процесів. Завдяки контролю з боку сильних учнів вони припускаються меншій кількості помилок. Середні учні в умовах групової роботи оперативніше опановують невідомі раніше технологічні процеси. Сильні учні, допомагаючи опановувати навчальний матеріал в групі, перевіряють і закріплюють свої знання на практиці. Навчальна діяльність, що вміло організована, підтверджує висновок Л. Виготського про те, що «у співробітництві кожна дитина може зробити більше, ніж самотійно» [3]. Етап спільного оцінювання після виконання завдання в групі сприяє формуванню самооцінки і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюють роботу всієї групи, а не окремих учнів. Недоліком групової форми є труднощі комплектування груп та організація роботи в них.

Проявляючи доброзичливе, позитивне ставлення до учнів, вчителі формують у них бажання до самоосвіти, самовиховання та самовизначення через самопізнання.

Щоб на уроці технологій ситуація успіху стала нормою вчителям потрібно дотримуватися наступних правил:

- не покарати негативною оцінкою, грубою критикою стосовно учня;
- заохочувати за найменший успіх, схвалювати за найменшу перемогу у змаганні з собою чи іншими учнями, за допомогу іншим, щоб радість від перемоги була моральною;
- своєчасно відзначити досягнення учнів у всіх видах діяльності, особливо важливо робити це публічно, щоб всі знали про оцінку саме цього учня;
- використовувати на певному етапі навчання більш диференційовану систему оцінок: заохочувальна оцінка за старання, за зусилля, дотичність за несподівану, хоч і слабку відповідь слабо успішного учня, і оцінки за якість результату;
- пропонувати на уроках об'єкти проектування, які передбачають змагальність, розвивають кмітливість та винахідливість, містять творчі

елементи. Адже учень, навіть не обдарований виразними здібностями, можливо, добре малює чи креслить, шиє чи вишиває і т. д.

Висновки

Виходячи з вищесказаного нами встановлено, що створення сприятливого мікроклімату на уроці технологій має важливе значення, де педагогічний колектив перетворюється в інструмент професійного й морального зростання вчителів, коли в ньому складається сприятливий соціально-психологічний клімат. Нами доведено, що сприятливий мікроклімат на уроці технологій забезпечує: підвищення ефективності навчально-трудої діяльності, розкриття творчих здібностей учнів, запобігання втомленості учнів, внутрішнє звільнення школяра від небажаних психологічних бар'єрів, стимулюванню та розвитку комунікативних навичок у навчальному процесі, збереженню психічного здоров'я.

Література:

1. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Вид. 2-е. К. : Освіта України : КНТ, 2008. 528 с. URL: Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17000308/pedagogika/pedagogika_-_zaychenko_ib
2. Калошин В. Ф., Гоменюк Д. В. Як створювати ситуацію успіху в навчанні? *Виховна робота в школі*. 2012. № 3. С. 2-8.
3. Кривошопка О. Б. Групові форми роботи в початковій школі. Х. : Вид. Група «Основа», 2008. 157 с
4. Максименко С. Д. Особистість починається з любові. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 9. С. 1-8.
5. Малінка О. О. Створення ситуацій гарантованого успіху в процесі навчання студентів іноземній мові. Вінниця : ВДПУ, 2017. 10 с.
6. Назаренко Г. Формування позитивного психологічного клімату в дитячому колективі. *Блог «Початкова школа»*. 4 лютого 2010. URL: http://rochshkola.blogspot.com/2010/02/blog-post_04.html
7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Харків : Акта, 2012. 545 с.

Abstract. *The article defines the essence and significance of a favorable microclimate in technology classes to ensure the quality of education for students in general secondary education institutions. It characterizes the psychological component of a favorable microclimate during the educational process. Additionally, the effectiveness of organizational forms, pedagogical techniques, and means of organizing the teaching and educational process, as well as didactic requirements that influence a favorable atmosphere in the educational environment of general secondary education institutions, are described.*

Keywords: *success, success situation, technology classes, microclimate, educational environment.*

Стаття відправлена: 20.11.2023р.

© Бербец Т.М.

© Коженвіков Р.П.